

MTA BTK NÉPRAJZTUDOMÁNYI INTÉZET
1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.
1453 Budapest, Pf. 33.
Tel.: (1) 224–6700, 224-6782
E-mail: nti@btk.mta.hu
Honlap: <http://nti.btk.mta.hu>

- I. A kutatóhely fő feladatai a 2019. január 1. és augusztus 31. közötti időszakban
- *Védett területek a szlovén–magyar határ mentén. Az együttműködés és a fenntartható fejlődés kihívásai* címmel közös magyar–szlovén projekt (2017–2020) NKFIH SNN támogatással
  - *Párhuzamos ruralitások; A vidékiség mai (lét)formái négy erdélyi (romániai) kistérségben* címmel NKFIH-projekt (2016–2020)
  - *Zene- és szövegfolklorisztikai kutatások (digitalizálás, adatbázis- és honlap-építés) Kodály Zoltán örökében* (2018–2019) NKA támogatással
  - *A gyermek közétkeztetés társadalmi beágyazottsága. Kérdések és lehetőségek* címmel NKFIH-projekt (2018–2022)
  - Történeti és jelenkori társadalomnéprajzi vizsgálatok földrajzilag és típusaiban eltérő helyi közösségekben
  - A néprajztudomány kézikönyveinek: *Magyar Népköltészeti Lexikon*, folyóiratainak: *Acta Ethnographica Hungarica*, *Ethnographia*, az intézet évkönyvének és sorozatainak szerkesztése MTA KFB pályázati támogatással
  - Hagyomány és modernizáció, kulturális beidegződések és ideológiák, vallási jelenségek, táj- és környezetérzékelés – etnológiai kutatások Szibériában, valamint Közép- és Délkelet-Ázsiában
- II. A 2019. január 1. és augusztus 31. közötti időszakban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények
- a) Kiemelkedő kutatási eredmények

A Védett területek a szlovén–magyar határ mentén: az együttműködés és a fenntartható fejlődés kihívásai című, NKFIH SNN támogatású közös szlovén–magyar projekt (2017–2020) a két ország közös államhatára mentén érintkező Őrségi Nemzeti Park és a Goričko Krajinski Park helyzetének és társadalmi beágyazottságának elemzését végzi az intézet kutatójának vezetésével, és további két intézeti, valamint külsős munkatárs közreműködésével.

A klasszikus etnobotanikai vizsgálatok (123 népi taxon biológiai azonosítása, helyi elnevezésük rögzítése történt meg, valamint a külterjes gyepgazdálkodás megfigyelése) mellett tágabban az ember és a környezet kapcsolatának elméleti kérdéseivel is foglalkoznak. A beszámolási időszakban dokumentumfilmet forgattak a térségben kiemelt jelentőségű tőktermesztésről, tökmagolaj-ütésről és annak természetvédelmi és turisztikai következményeiről.

A 20. század második felében az Őrségi Nemzeti Park, illetve elődje, a tájvédelmi körzet területén fekvő települések egyfajta zárványként konzerválódtak a kedvezőtlen határ menti fekvés, a rossz mezőgazdasági adottságok, valamint a településszerkezetből fakadó fejlesztési nehézségek miatt. A hátrányos helyzetű térségek szerepének újragondolása az 1960-as évek közepétől vett lendületet. A projekt egyik résztvevője azt vizsgálja, hogy a természetvédelmi törekvések milyen célokat fogalmaztak meg a tájkép, a természeti értékek, a néprajzi

sajátosságok megőrzése érdekében, illetve, hogy az őrségi táj védelmét szolgáló döntések milyen konfliktusokat generáltak a helyi közösségekben.

A kutatás résztvevői két nemzetközi konferencián – Santiago de Compostelában a SIEF (International Society for Ethnology and Folklore) *Track Changes: Reflecting on a Transforming World* és az ESEH (European Society for Environmental History) tallinni *Boundaries in/of Environmental History* című tanácskozásán is külön panelt szerveztek. Az előbbin *Heritage Practices and Management on the borderlands*, az utóbbin *Border ecologies: Cross-border perspective on protected areas* címmel. Eredményeiket a beszámolási időszakban 8 magyar és angol nyelvű publikációban adták közre.

A *Párhuzamos ruralitások. A vidékiség mai (lét)formái négy erdélyi (romániai) kistérségben* NKFIH-projekt (2016–2020) az intézet igazgatójának témavezetésével zajlik további 3 intézeti kutató részvételével, valamint külsős munkatársak közreműködésével.

A projekt intézeti kutatói az erdélyi vidék és a vidéki társadalom jelenét és közelmúltját a lokális gazdasági gyakorlatok, a háztartások, valamint az életmód változása alapján vizsgálják mélyinterjúkkal, kérdőívek segítségével, a helyi archívumok, parasztiattárak feltárásával Kalotaszeg és a Szamoshat településein, valamint Nagykároly vonzáskörzetének sváb falvaiban. Kutatják a román-magyar együttélés és konfliktushelyzetek történeti és társadalomnéprajzi hátterét. Néprajzi gyűjtéseiket, terepmunkáik dokumentumait adatbázisba rendezik. Kalotaszeg társadalomnéprajzát, a falvak közötti gazdasági, társadalmi és kulturális kapcsolatrendszerét vizsgálja az intézet igazgatója és a Történeti-néprajzi Témacsoport vezetője, angol nyelvű monográfiájuk megjelenése *Kalotaszeg, the identity of an emblematic region in Transylvania – The socio-historical and cognitive construct of a cultural “landscape”* címmel a közeljövőben várható.

A szamosháti kistérségben főként a rendszerváltásra válaszul megjelenő lokális gazdasági stratégiák, illetve a magyar ajkú román ortodox és a magyar református közösségek közötti kulturális, politikai és gazdasági szinten is zajló etnikus folyamatok megfigyelésére fókuszálnak. A magyar ajkú román közösség identitásáról dokumentumfilm készült *Ki a román?* (munka)címmel a projekt egyik kutatójának szakmai irányításával. A nagykárolyi kistérségben pedig a sváb falvak gazdasági és társadalmi sikerességének kapcsán a gazdaság és etnicitás viszonyának vizsgálatát végzik.

A kutatócsoport tagjai közül hárman is előadást tartottak 2019 áprilisában a *Track Changes: Reflecting on a Transforming World* SIEF kongresszuson. Eredményeiket a beszámolási időszakban 11 magyar és angol nyelvű publikációban adták közre.

Zene- és szövegfolklorisztikai kutatások (digitalizálás, adatbázis- és honlap-építés) Kodály Zoltán örökében című NKA pályázat (2018–2019) keretében az MTA BTK NTI különböző típusú és különböző adathordozókon tárolt szakmai anyagainak (kép, hang, szöveges dokumentumok), gyűjteményeinek (gyűjtések, feldolgozások) jelentős körét digitalizálta, rendezte adatbázisba és tette, illetve teszi folyamatosan elérhetővé a honlapján keresztül:

<https://hu.museum-digital.de/portal/index.php?t=listen&instnr=112&gesusa=741>

A különböző adattári tételek digitalizálása során megtörténik a nyers rekordok szakmai felülvizsgálata is, az adatgazdagítás és -tisztítás, az egyes rekordok közötti kapcsolatok létrehozása, „tárgykapcsolatok,” illetve „tárgycsoportok” kialakítása. A fotórekordok mellett megkezdődött a kéziratár anyagainak katalógusszerű, részleges publikálása is: <https://hu.museumdigital.de/portal/index.php?t=listen&instnr=112&gesusa=742&cacheLoad=ed=true>

A pályázat keretében az intézet vállalta és elvégezte a népzene-kutató Vargyas Lajos hagyatékában található Kodály Zoltánhoz kötődő dokumentumok (levelek, iratok, jegyzetek) és publikációk digitalizálását és internetes-közlését. Az intézet folklorista számi-kutatójának szakmai vezetésével két külső közreműködő részvételével megvalósult a népzene-kutató Szomjas-Schiffert György – Kodály Zoltán egykori munkatársa – számi folklórgyűjtéseinek

digitalizálása, adatbázisba rendezése és online hozzáférése, amit *Régi dallamok, új módszerek: Észak-számi (nunnaneni) jójkák adatbázisa* címmel mutattak be az intézet Etnológiai Műhely sorozatában 2019 januárjában. A digitális gyűjtemény a tárgyévben is újabb adatokkal gazdagodott. Az NKA pályázat támogatásával ugyancsak digitalizálták az intézet alapító igazgatójának, Ortutay Gyulának a tudományos hagyatékából az elmúlt években az MTA BTK Néprajztudományi Intézet archívumába került anyagokat.

A gyermek közétkeztetés társadalmi beágyazottsága. Kérdések és lehetőségek című NKFIH-projekt (2018–2022) a kortárs magyar gyermekétkeztetéssel foglalkozó alkalmazott néprajzi kutatás, amely levéltári forrásokon alapuló történeti háttér-elemzésekkel egészül ki, és az intézet néprajzkutatóin kívül az OGYÉI (Országos Gyógyszerészeti és Élelmezés-egészségügyi Intézet) táplálkozástudományi szakembereinek bevonásával zajlik. Esettanulmányokon keresztül vizsgálják az államilag szorgalmazott „egészséges” étrend társadalmi beágyazottságát, kiválasztott terepeiken kutatják a gyermekek családi táplálkozáskultúráját, és a közétkeztetés valamennyi érintettjének menzával kapcsolatos nézeteit, tapasztalatait, egy-egy helyszínen a körülményeket és a közétkeztetés működési mechanizmusait, problémáit. A kutatás eredményei, valamint az azok alapján megfogalmazható következtetések, ajánlások társadalmilag is jól hasznosíthatóak a közétkeztetésben, többek között, hogy a menza miként tehető mintává, illetve miként segítheti a tudatos fogyasztóvá nevelést. Hazai és nemzetközi konferenciákon számoltak be első eredményeikről 2019-ben. A projekt vezetője nemzetközi kutatói kapcsolati hálózat kiépítésébe kezdett, amelynek távlati célja az információcserén túl a téma nemzetközi áttekintését célzó konferencia megszervezése a kutatási ciklus végén.

Az intézet tudományos főmunkatársa a *Táncházmozgalom mint kulturális ellenállás a szocialista Magyarországon* témakörben végzett kutatásokat az MTA BTK TTI által vezetett *COURAGE (Cultural Opposition: Understanding the Cultural Heritage of Dissent in the Former Socialist Countries)* kutatócsoportban és a Történeti-néprajzi Témacsoport vezetőjével és egy további kutatójával a 2019 novemberében sorra kerülő, az *1989 és a rendszerváltás: a társadalmi cselekvés lehetőségei* című interdiszciplináris jelenkor-történeti és politológiai konferenciára külön panelt szerveztek ennek a tematikának.

A Társadalomnéprajzi Témacsoport kutatójának *Materializing Difference: Consumer Culture, Politics, and Ethnicity among Romanian Roma* címmel jelent meg monográfiája a University of Toronto Press *Anthropological Horizons* című sorozatának részeként. (<https://utorontopress.com/ca/materializing-difference-4>).

Az intézet munkatársa a vezetője a NEB és a Református Közéleti és Kulturális Központ támogatásával megalakult kutatócsoportnak, amelynek célja a református egyházon belüli kulturális ellenállás kutatása a Tiszáninneni Református Egyházkerület területén feltárható források alapján.

Az intézet etnobotanikus kutatójának három Q1-es cikke jelent meg 2019 első felében a gyimesi gyepgazdálkodás, valamint a mongol élőhelyismeret és a mocsárlegeltetés témakörében.

A Történeti-néprajzi Témacsoport tagjai közül többen is kutatják a magyar népművészet korszakait, jelenségeit, valamint a hazai népi iparművészeti profilú háziipari szövetkezeteket, a Kárpát-medence népművészeti ihletésű kortárs tárgyalkotó művészetét. A témacsoport egyik posztdoktor munkatársa *Kézműves Örökség és Modernizáció* címmel a népi iparművészeti minősítő rendszert és annak hatásait elemzi, illetve a lokális tárgyalkotás mint nemzeti örökség kérdésével foglalkozik. Az örökségképzés stratégiáit a hőveji varrott csipke és a szegedi papucs példáján elemezte.

Az intézet akadémikus professor emeritusa összeállította 16 tanulmányból álló, *Tárgyak, szavak és tájak északon* címen megjelenésre váró kötetének kéziratát és illusztrációs anyagát.

2019 júliusában jelent meg a témacsoport egyik főmunkatársának kötete *Törzssökös pásztorcsaládok* címmel, amelyben egykori számadó juhászok vallanak életükről, a sorsukat alakító 20. századi gazdasági, társadalmi, politikai változások tükrében.

Az intézet jogi néprajzi kutatásokat végző munkatársa közreműködött a Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport www.jogineprajz.hu honlap bővítésében, továbbá a kutatócsoport eredményeinek közvetítésében. *Tagányi Károly (1856–1924) jogszokásgyűjtő programja és hagyatékának tudománytörténeti jelentősége* címmel kutatási pályázatot nyújtott be az NKFIH-hoz.

Az intézet folkloristái 2019-ben is az intézet kiemelt kutatási témájaként dolgoztak a készülő *Magyar Népköltészeti Lexikon* szócikkeinek megírásán, 2019 végére elkészülnek a tervezett szócikkek kéziratái.

2019-ben Bolyai Kutatási Ösztöndíjjal dolgozott az intézet három folkloristája, közülük kettőjük kutatása tárgyév szeptemberében zárult. Egyikük a magyar nyelvű népmeseszövegek eredetének és terjedésének megismerése érdekében a hazai ponyvamesék feltárását és értékelését végezte el az 1840–1880 közötti időszakra fókuszálva. Másikuk a kortárs diákközlő jelenségeit gyűjtötte, elemezte, rendszerezte és egy monográfia kéziratának elkészítésével fejezte be vizsgálatait, amelyben elsősorban az informálisan terjedő, új, vagy eddig a folklorisztikában nem vizsgált műfajokra, tartalmakra, jelenségekre, és a kreatív alkotási folyamatokra koncentrált. A kutatás eredményeképpen létrejött egy több száz tételből álló szöveg- és kép-(mém-) korpusz is. A harmadik Bolyai-ösztöndíjas folklorista a rege műfajával foglalkozik, annak társadalmi és szociokulturális háttérével, megjelenésével, alkalmazkodásával a 19. századi szépirodalomban és a sajtóban, valamint a rege mondával való kapcsolatával, 2019-ben elsősorban Orbán Balázs tevékenysége nyomán. Ezen kívül a Cambridge Scholars kiadó reprezentatív sorozatában jelent meg egy társszerzős, két íves, angol nyelvű tanulmánya a magyarországi ponyvakultúra 18–19. századi történetéről.

A témacsoport egyik tudományos főmunkatársa a történeti mondák után hozzálátott az Erdélyi Magyar Hiedelemmonda Katalógus összeállításához, illetve Faragó József egy magyardécsei mesemondójának repertoárját digitalizálta egy későbbi szövegkiadás céljából.

A tárgyévben három elemző tanulmányt készített a moldvai magyarok identitásáról és népi vallásosságáról különös tekintettel az Eucharisztia kultuszára a témacsoport munkatársa.

A témacsoport mesekutató főmunkatársa Arany László levelezésével, eddig feltáratlan leveleinek kiadásra való előkészítésével foglalkozott.

NKFIH posztdoktori ösztöndíjas folklorista azt kutatja, hogy a nyomtatott írásbeliség mely olvasható típusai milyen mélységben és hogyan befolyásolták a 19. századból ismert magyar nyelvű népmesekincset. E folyamat bemutatásához két, a folklórra jelentős hatást gyakorló szövegtörzset, Arany László valamint a Grimm testvérek meséinek populáris recepcióját vizsgálja.

A szakirodalom által Kriza János legkorábbi gyűjtőjeként számon tartott Ürmösi Sándor összes munkáinak kiadásán dolgozott a Folklor Témacsoport MTA Prémium Posztdoktori ösztöndíjasa, a forráskiadvány megjelenése a tárgyév végén várható.

Az intézet fiatal kutató folkloristája készülő PhD disszertációjának részeként elemző tanulmányt készített Ecser példáján keresztül arról, hogy milyen társadalmi és politikai diskurzusok részévé vált a néptánc, és hogy ez milyen hatással volt a táncot éltető lokális közösségekre az 1945–1958 közti időszakban Magyarországon.

Az intézet három folkloristája is publikált a 19. századi női adatközlők, női néprajzi gyűjtők és kutatók témakörében a beszámolási kötelezettség alá eső időszakban.

Az Etnológiai Témacsoport-vezetőjének három délkelet-ázsiai témájú, angol nyelvű publikációja jelent meg 2019 első felében, az egyik a hallei Max Planck Institute for Social Anthropology *Working Papers* sorozatában, önálló kötetként.

Az antropológiai gondolkodás történetével foglalkozó tudományos főmunkatársnak három angol nyelvű tanulmánya jelent meg a tárgyév első felében az európai korai etnográfia/antropológia vizuális és textuális recepciójával foglalkozó, továbbá a magyarországi

etnológia/antropológia tudománytörténetével kapcsolatos kutatásai nyomán, illetve egy további angol nyelvű tanulmánya a kora újkori boszorkányüldözés társadalomtörténete témakörben. Az intézet MTA Prémium Posztdoktori ösztöndíjas etnológusa 2019 nyarán háromhetes terepmunkát végzett Kína politikailag szigorúan őrzött területén, az északnyugat-kínai Xinjiang Ujgur Autonóm Területen, amelynek célja a *Bőröndbe zárt emlékezet* című, sibe nyelvű genealógiákat feltáró forráskiadvány szövegének végleges egyeztetése volt fő adatközlőjével. 2019 márciusában az intézet egyik fiatal kutatói ösztöndíjasa sikeresen védte meg „*Piros vagiok, veres vagiok*” a piros–vörös színnév kettős a magyar nyelvben és kultúrában című PhD dolgozatát. A kutatóhely egy másik fiatal kutatója ösztöndíjának záróévében, 2019 augusztusában pedig lezárta és benyújtotta PhD disszertációját, amelyben Kárpátalja határvidéki régiójában az informális túlélési technikákat (mint pl. csempészet, illegális kereskedelem és hivatali korrupció), ezek nyomán az államhatalom és az egyén viszonyát, illetve a hétköznapi interakciók változását vizsgálta a szocializmus második, ún. reform korszakában, az 1960-as években, valamint a rendszerváltás utáni második évtizedben, a 2000-2010 közötti években.

b) Tudomány és társadalom

Az intézet igazgatóhelyettesét az MTA májusi közgyűlésén levelező taggá választották. Az MTA elnökének felkérésére 2019. augusztus 1-jétől az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat Irányító Testületében ő az MTA hat delegáltjának egyike. Az MTA Néprajztudományi Bizottságának társelnökeként ugyancsak ő az egyik főszervezője *A magyar néprajztudomány helyzete és jövője* konferencia-sorozatnak, amelynek 2019 január és szeptembere között két rendezvénye is volt, az egyik *A néprajz az oktatásban* címmel Pécsen. Ez az etnográfia hazai, közép- és felsőfokú tanításának helyzetét, kilátásait értékelte, elemezte. A másik rendezvényt pedig *A néprajz a közgyűjteményekben* címmel Szentendrén rendezték meg, ezen a tanácskozáson a néprajzi muzeológia aktuális kérdéseit, legégetőbb problémáit járták körül a szakma résztvevői. *A magyar néprajztudomány helyzete és jövője* konferenciákon az intézet további kutatói is előadtak, illetve felkért hozzászólóként működtek közre.

Az Etnológiai témacsoport vezetőjének 2019-ben Hanoi után újabb két helyszínen, Saigonban, a Szépművészeti Múzeumban, majd a közép-vietnami Quang Tri tartományban, Huong Hoa/Khe Sanh városában a helyi nemzetiségek (brú és pakoh) számára 2017-ben épült kultúrházban nyílt néprajzi fotókiállítása az általa 1985 óta visszatérően tanulmányozott vietnami brú törzs kultúrájáról és vallásáról a hanoi Magyar Nagykövetség támogatásával. A kiállítások nagy szakmai és közönségsikerét – a megnyitón résztvevők magas (politikai) beosztásán és nagy számán túl – bizonyítja, hogy számtalan TV interjú készült a kutatóval, illetve számos sajtóorgánumban jelent meg az eseményről tudósítás. Magyarország és Vietnam kultúrdiplomáciájának kiemelt rendezvénye volt a kiállítás-sorozat.

A Pallas Athéné Innovációs és Geopolitikai Alapítvány támogatásával zajlik *A modernizáció politikai, gazdasági és társadalmi hatásai a 21. századi Mongóliában* kutatás. Az intézet tudományos főmunkatársának vezetésével azt vizsgálják, hogy Mongólia modernkori, különösen a rendszerváltás utáni politikai, társadalmi, kulturális változásai miként hatottak a társadalomszerkezetre, az életmódra, a kulturális életre, illetve Mongólia térségben betöltött pozíciójára.

Az MTA BTK és a Mongol Tudományos Akadémia hosszú távú együttműködésének keretében (2017–2023) végzett *Khi-Land projekt: Tájregészeti és történeti kutatás a kitaj Liao birodalom északi határvidékén* című kutatás célja a mongóliai erődített települések és környezetük megismerése roncsolás mentes régészeti eljárások és tájregészeti kutatási módszerek alkalmazásával. A kutatócsoport a közép-mongóliai Bulgan aimag területén található kitaj korszakból (10-12. sz.) származó emlékek régészeti és tájregészeti vizsgálatát végzi. Céljuk a

kitaj lelőhelyek szerepének vizsgálata a Liao Birodalom (947–1125) történetében, valamint az északi határvidéken betöltött funkciójuk értelmezése.

Az *Acta Ethnographica Hungarica* főszerkesztője az intézet témacsoport-vezető főmunkatársa, rajta kívül szerkesztőbizottsági tagként, olvasószerkesztőként és szerzőként is meghatározó szerepet töltenek be további intézeti munkatársak a magyar néprajztudomány egyetlen angol nyelvű periodikájának megjelenítésében, ahogy a tudomány szak vezető magyar nyelvű folyóiratának, az *Ethnographiának* a szerkesztésében is.

Az intézet kutatói 2019-ben is aktív szerepet vállaltak a tudománynépszerűsítésben, zsűriztek néprajzi, néptánc, népzenei vetélkedőkön, a Magyar Néprajzi Társaság Tradíció Gyűjtőpályázatán. Szakmai tanácsadó, felkészítő szerepet láttak el a *Fölszállott a páva* televíziós tehetségkutató műsorban, népművészeti kiállítások előválogatásán, javaslatokat tettek a *Népművészet Ifjú Mestere* cím, valamint a népi iparművészeti minősítés odaítélésére. Vezető szerepet játszottak különböző versenykiírások és a szakmai koncepciók megalkotásában (lásd Rajeczky Benjamin Országos Népzenei és Gregorián Verseny, Tiszán innen Dunán túl Országos Népdalverseny). Az egyik főmunkatárs tagja a *Népművészet Mestere* díj zsűrijének. Sokan tartottak ismeretterjesztő előadásokat, továbbképzéseket pedagógusoknak, néprajzi gyűjtőknek. Két kutatónak is van napi, illetve heti rendszerességgel jelentkező tudománynépszerűsítő műsora különböző rádióadóknál (Dankó Rádió: *Tudta-e a hét jeles napjairól*; Civil Rádió: *Orient Expressz*). Az intézet sinológus kutatója *Ejetun: Feljegyzések Észak-Kínáról* címmel (<http://igsarkozi.com/>) honlapot működtet, hogy kutatási eredményeit megossza a kutatótársakkal és a Kína iránt érdeklődő nagyközönséggel.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai a 2019 január 1. és augusztus 31. közötti időszakban

Az intézet nyolc ország (Kína, Bulgária, Lengyelország, Mongólia, Oroszország-Jakutia, Szerbia, Szlovénia, Ukrajna) akadémiai intézeteivel, kutatóhelyeivel működik együtt bilaterális egyezmények keretében.

Az intézet igazgatója 2019 májusában a Kínai Társadalomtudományi Akadémiától meghívást kapott a *Conference on Dialogue of Asian Civilizations* nemzetközi tanácskozásra. Felkért előadóként *East in Focus – Hungarian Ethnographers on the „Roads” of Eurasia*, valamint *Endeavours of the Institute of Ethnology of RCH of Hungarian Academy of Sciences in the Asian Continent* címmel tartott előadásokat.

2019 januárjában az MTA BTK Néprajztudományi Intézet volt az egyik főszervezője a Történeti-néprajzi Témacsoport vezetőjének irányításával a *Staged otherness, c. 1850-1939. East-Central European Responses and contexts* című két napos, nemzetközi konferenciának Budapesten, amit az intézet akadémiai partnerintézete, az Institute of Archeology and Ethnology, Polish Academy of Sciences kezdeményezett és az intézet a Central European Universityvel közösen rendezett meg. A szervezésen túl az intézet három tudományos főmunkatársa előadója és szekcióvezetője is volt a nemzetközi tanácskozásnak. 2016-ban kezdődött és ezzel a konferenciával zárult a kutatási program, amelyik az 1850 és 1939 között „színre vitt másságok” témájával, a másság-reprezentációkkal foglalkozó kelet-európai kutatókat fogta össze. A projekt kezdetétől fogva minden évben sor került egy nemzetközi konferenciára, ezek anyaga angol nyelvű kötetekben látott napvilágot.

Az intézet két etnológusa a Külügyminisztérium Klebelsberg Kunó ösztöndíjának támogatásával Baráthosi Balogh Benedek munkásságát kutatják. 2019 augusztusában és szeptemberében az Orosz Távolság-Keleten, az Amur mentén és Szahalinon végeztek terepkutatásokat azon mandzsú-tunguz és paleoázsiai népek körében és olyan helyszíneken, amiket Baráthosi is felkeresett a 20. század elején vezetett expedíciói során. A kutatás rávilágított Baráthosi gyűjtéseinek értékeire, unikális jellegére. A két etnológus a magyar

diplomácia új gazdasági-politikai törekvéseként megfogalmazódott „Keleti nyitás” programja keretében közös, közép-ázsiai kutatási projektet indított el. 2019 januárjában az intézet Etnológia Műhely sorozatának keretében számolt be egyikük a Kazahsztánban és Kirgizisztánban végzett terepmunkájukról, amelynek során Almásy György és Vámbéry Ármin expedícióinak helyi hatását, emlékezetük ápolását kutatták, illetve a magyar tudósok helyi segítőkinek szerepét a kapcsolatépítésben.

Az intézet egyik munkatársa 2018 novemberétől 2019 szeptemberéig egy éven keresztül, mint Visiting Research Fellow dolgozott Japánban, az Etnológiai Múzeumban.

Az NTI kutatói nagy gyakorisággal vesznek részt más intézmények, különösen a BTK más intézetei által kezdeményezett kutatásokban, szerepelnek interdiszciplináris konferenciákon. Az MTA BTK Vidéktörténeti témacsoport résztvevő tagjaként az intézet öt munkatársa végez terepmunkát, valamint forrásfeltáró könyvtári, levéltári vizsgálatokat a szocializmus korának társadalomnéprajzi kérdéseiben. 2019-ben egyikük a Dél-Vértesben vizsgálta a puszták 1960-as, 70-es években végrehajtott felszámolását. Az intézet egy másik munkatársa pedig a Nemzeti Emlékezet Bizottsága és az MTA BTK Vidéktörténeti Témacsoport közös *Egyház és társadalom* kutatócsoportjában 2019-ben új aspektusból, új forráscsoportok bevonásával vizsgálta a református lelkészi életpályákat a kommunista diktatúra időszakában, a lelkészi közösségek levelezéseinek és egyéb dokumentumainak vizsgálatával, valamint egy olyan kéziratok krónika feldolgozásával, amelyik az egykori Békési és Csongrádi Református Egyházmegyéék területén 1945–1952 között lezajló vallási megújulási mozgalom történetéről íródott. Az intézet egyik főmunkatársa pedig tagja az MTA BTK Médiatudományi és Médiatörténeti Kutatócsoportjának, amelynek keretében két tanulmánya készült a 19. századi magyar turisztikai lapok szerepéről a néprajzi gyűjtések, kutatások ösztönzésében, a népi kultúra jelenségeinek felfedezésében, az etnográfiai ismeretek megismertetésében.

2019-ben 8 kutató végzett rendszeres oktatási tevékenységet a hazai felsőoktatásban, az ELTE BTK Mongol és Belső-ázsiai Tanszékén, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Kínai Tanszékén, a PTE Néprajz és Kulturális Antropológia Tanszékén, a Corvinus Egyetem International Study Programjában, a SZTE BTK Jelenkortörténeti Tanszékén, valamint Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszékén, valamint a Sárospataki Református Teológiai Akadémián. 7 kutató végzett vendégtevékenységet külföldi kutatóhelyen vagy egyetemen, 10-en pedig hazai intézményekben.

Az intézet könyvtárának könyv és CD állománya 2019 szeptemberéig 259 tétellel gyarapodott és 76 külföldi és magyar folyóirattal. A könyvtár állománya a beszámolási időszak végén 46.127 leltári egység (könyv, folyóirat, különnyomat, CD, térkép stb.) volt, a könyvtár cserepartnereinek száma 160. Cserébe, tiszteletpéldányként, ajándékként, (konferenciákon, könyvgyűjtő akciók során) 105 kötetet adott át az intézet saját kiadványaiból.

IV. A 2019. január 1. és augusztus 31. közötti időszakban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok

- *A modernizáció politikai, gazdasági és társadalmi hatásai a 21. századi Mongóliában* kutatás a Pallas Athéné Innovációs és Geopolitikai Alapítvány komplex kutatási programjának támogatásával. Futamidő: 2019.03.01 – 2020.02.29.
Szerződésállomány: 2,35 Mft.

A politikatörténeti kutatásokon túl társadalomtörténeti, etnológiai vizsgálatokat végeznek többek között innovatív topográfiai módszerek alkalmazásával, céljuk a Mongóliában lezajlott modernizáció gazdasági, társadalmi hatásainak, a gyors változások konfliktusainak értelmezése. A 21. század első évtizedeiben egyre erősebben érvényesül a globalizáció kulturális és gazdasági hatása, a rohamos léptékű modernizáció, az országban néhány év alatt lezajlott infokommunikációs forradalom alapvetően változtatta meg a gazdaság, társadalom és

a politika hagyományos struktúráit. *Az MTA BTK Néprajztudományi Intézet Évkönyve, az Ethno-Lore XXXVI.* kötetének megjelentetésére (2019) MTA Könyv- és Folyóirat Kiadási Pályázat (KFB-012/2019) Futamidő: 2019–2020 január. Szerződésállomány 700 eFt.

A tanulmánygyűjtemény az intézet kutatóinak írásaival a globalizáció, a lokalitás és az örökség témakörében jelenik meg. Olyan kérdésekkel foglalkoznak, mint az örökség fogalmának rétegzettsége, a hiteles néprajzi tudás szerepe az örökségesítési folyamatokban; a hagyományos értékek és nemzetközi (transznacionális) életformák; határon túli magyar közösségek örökségesítő és hagyományörző gyakorlatai.

- *Archaeological and Historical Research on the Northern Region of the Liao State* Chiang Ching-kuo Foundation, Taiwan támogatásával.

Futamidő: 2019-2021. Szerződésállomány: 20 000 Euro.

A *Khi-Land projekt: Tájregészeti és történeti kutatás a kitaj Liao birodalom északi határvidékén* című kutatás célja a mongóliai erődített települések történetének interdiszciplináris kutatása, valamint feltárásuk és környezetük megismerése roncsolás mentes régészeti eljárások és tájregészeti kutatási módszerek alkalmazásával. A kutatás szöveg- és fotódokumentációját online adatbázisban teszik közzé.

- *A magyarországi szerbek és a Szerbiában élő magyarok néprajzi kutatása* az MTA mobilitási pályázat támogatásával

Futamidő: 2019. Szerződésállomány: 314 eFt

A bilaterális együttműködés keretében zajló kutatás középpontjában a vajdasági magyar és a magyarországi szerb kisebbségek identitás kérdése áll. A magyar és a szerb kutatók három olyan átfogó témakörben – mint a lokális történeti emlékezet megjelenése a különböző folklórműfajokban, történettípusokban, a revival-mozgalmak nyomán újjáéledő hagyományörző egyesületek, körök, rendezvények, fesztiválok szerepe, valamint a határhasználat gyakorlata – végeznek néprajzi terepmunkára épülő kutatást, amelyek az etnikus identitás vizsgálatában kiemelt jelentőségűek.

A 2019. január 1. és augusztus 31. közötti időszakban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Balogh Balázs: The Social Integration of Refugees from the 1956 Hungarian Revolution in the United States. Experiences of Ethnographic Field Research. In: Bata, Tímea; Jakab, Albert Zsolt (ed.): *Departure and Arrival: Migratory Processes and Local Responses from Ethnographic and Anthropological Perspective*. Budapest, Magyarország, Cluj-Napoca, Románia: L'Harmattan, Hungarian Ethnographical Society, Kriza János Ethnographic Society, Museum of Ethnography, pp. 33-50. (2019) <http://real.mtak.hu/101874/>
2. Berta Péter: *Materializing Difference: Consumer Culture, Politics, and Ethnicity among Romanian Roma*. Toronto, Kanada: University of Toronto Press, 336 p. (2019) ISBN: 9781487520403
3. Iancu Laura: World view, Religion and Disease in Magyarfalva. In: Pócs, Éva (ed.) *The Magical and Sacred Medical World*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, pp. 59-77. (2019) <http://real.mtak.hu/102691/>
4. Ispán Ágota Lídia: Letters of complaint and reports of public interest written to the People's Control Committee. In: Jarosz, Dariusz (ed.): *Listy do władzy 1945–1989: Studia przypadków*. Varsó, Lengyelország: Polska Akademia Nauk, Instytut Historii Nauki, pp. 207-238. (2019) <http://real.mtak.hu/102677/>

5. Юхас К.: 6 октября – День памяти арадских мучеников в зеркале истории: практики коммеморации, местные и фольклорные традиции. In: О. В. Хаванова (Главн. ред.): *День в календаре. Праздники и памятные даты как инструмент национальной консолидации в Центральной, Восточной и Юго-Восточной Европе XIX–XXI вв.* Сборник статей. М.: Институт славяноведения РАН – СПб. – Нестор-История, /Центральноевропейские исследования. 2018. Выпуск 1 (10)./ pp. 13-42. (2019) <http://real.mtak.hu/102641/>
6. Sz. Kristóf Ildikó: “Charming Sorcerers” or “Soldiers of Satan”? Witchcraft and Magic in the Eyes of Protestant/Calvinist Preachers in Early Modern Hungary” *Religions*, 10 (5), 328; pp. 1-21. Special Issue *Witchcraft, Demonology and Magic*, ed. by Marina Montesano. (2019) <https://doi.org/10.3390/rel10050328>
7. Mikos, Éva, Csörsz, Rumen István: Cheap Print in Eighteenth- and Nineteenth-Century Hungary. In: Steve, Roud; David, Atkinson (ed.): *Cheap Print and the People: European Perspectives on Popular Literature*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, pp. 274-306. (2019) <http://real.mtak.hu/98911/>
8. Tomisa Ilona: *Törzsökös pásztorcsaládok élete*. Budapest: Európai Folklór Intézet, 227 p. (2019) <http://real.mtak.hu/102599/>
9. Ulicsni, Viktor; Babai, Dániel; Vadász, Csaba; Vadász-Besnyői, Vera; Báldi, András; Molnár, Zsolt (2019): Bridging conservation science and traditional knowledge of wild animals: The need for expert guidance and inclusion of local knowledge holders. *Ambio: A Journal of the Human Environment* 48, pp. 769-778. (2019) (Q1) <http://real.mtak.hu/93271/>
10. Harmath, András; Laszlovszky, József; Siklódi, Csilla; Szilágyi, Zsolt; Tolnai, Katalin: *Under the Eternal Blue Sky. Landscape Archaeology in Mongolia*. Budapest: Institute of Ethnology, Research Centre for the Humanities Hungarian Academy of Sciences, (2019) 36 p. <http://real.mtak.hu/102692/>
11. Vargyas Gábor: Photoshopped Ancestors. *Max Planck Institute for Social Anthropology Working Papers*, Halle/Saale, No.194. 34 p. (2019) <http://real.mtak.hu/102598/>